

Tihanyi kiállítás a KOGART-ban

Egy bohém festő Budapesten, Berlinben és Párizsban

[Spira Veronika: Miniesszék III.] [www.spiraveronika.hu]

2012. április 20 - augusztus. 20

Ismét érdemes volt a Kogartba menni. A 20. századi modern festők gyűjteményes kiállításai rendszeresen itt láthatók. Most éppen Tihanyi, Márfy és Egry után harmadikként.

Képei negyven éve nem voltak összegyűjtve láthatók, bár néhány művével mindig jelen volt a Nemzeti Galéria állandó kiállításán. 1973-ban is csak azért nyílt emlékkiállítás, mert ezzel a feltétellel kerülhetett haza a hagyatéka.

Tihanyi párizsi barátai, André Kertész, Brassai és Jacques de la Frégonniere a festő halála után 35 évig őrizték műveit, személyes tárgyait a világháború, a náci megszállás alatt éppúgy, mint a hidegháború évtizedeiben. A barátok feltétele akkor, negyven évvel ezelőtt teljesült, de azóta már két nemzedék nőtt fel anélkül, hogy Tihanyinak életmű kiállítása lett volna Magyarországon.

A Kogart gazdag anyagot mutatott be műveiből, személyes tárgyaiból. Láthattuk önarcképeit, híres és nagyszerű portréit a századelő szellemi életét meghatározó alakjairól, Fülepről, Kassákról, Babitsról, Tristan Tzaráról, Móriczról, Bölöni Györgyről, Déry Tiborról, Tersánszkyról, de pár másodpercre maga a festő is megelevenedett néhány digitalizált némafilmkocka segítségével.

Minden kedvencem itt volt, a nagybányai fauves-os, nabis színvilágú képeitől az említett portrékig, és a bécsi, berlini és párizsi évek alkotásaiig. A Fülep-portré már első rápillantásra meghökkentett kamasz koromban. Meglepett Tihanyi emberismerete, az a képessége, ahogy egy személyiség számos, gyakran egymásnak ellentmondó tulajdonságait képes volt árnyaltan és tömören ábrázolni, és mindezt a modern festészet eszközeivel. Ez utóbbi azért lepett meg, mert az volt a tapasztalatom, hogy az avantgárd festészetet, de legfőképpen a kubizmust jobban érdekelte a világ térgeometrikus szerkezete, mint az ember személyisége. Az individuum, amely a romantikától az avantgárdig a művészet és a filozófia érdeklődésének középpontjában állt, az avantgárd számára túlhaladottnak tűnt. Az a paradox helyzet állt elő, hogy az avantgárd a tömegtársadalmak tömegművészete akart lenni, holott a tömegek ízlése még vagy egy évszázadra megállt valahol a barokk és a biedermeier táján.

Az avantgárdot a tömegtársadalom, a tömegember, a megalopolisz lakója és új életformája foglalkoztatta, nem az individuum. Nem így volt ez a Nyolcak és Tihanyi esetében. Valamennyiük portréfestészete kiváló. Ennek oka bizonyára az, hogy Magyarországon összetorlódott az idő, az európai stíluskorszakok, a filozófiai gondolkodás, a társadalmi fejlődés több korszaka csúszott egymásba, így a századelő nálunk hangsúlyozottan az individualizmus korszaka. Ezt

tapasztalhatjuk a Nyugat első nemzedékének költészetében, prózájában, de ezt érzékelhetjük a monarchia utolsó évtizedeinek hatalmas méretű vállalkozásaiban, építkezéseiben, iparosításában.

Avantgárd és individualizmus. Ez volt kamaszként számomra a vonzó párosítás. Tihanyi és a Nyolcak festészete, Apollinaire költészete, persze csak a nyugatosok után.

Hadd idézzek fel három mozzanatot a Tihanyihoz kapcsolódó, ritkán említett tényekből. Az egyik Robert Desnos szürrealista költőhöz, a másik Károlyi Mihályhoz, a harmadik Csécsy Imréhez kötődik. Mindhárman azoknak az európai értékeknek a hordozói voltak, amelyek Tihanyi halálakor is idegenek voltak a hivatalos Magyarországtól, mint ahogy ma is azok. És akik mindig is közel álltak az én értékorientációmhoz.

1936-ban - a párizsi "Ars" kiadónál - gazdagon illusztrált mű jelent meg Tihanyi 1908 és 1922 közötti festészetéről. A könyv szerzője a szürrealista Robert Desnos, aki néhány év múlva a Résistance költője lett, és német koncentrációs táborban pusztult el. *"Van benne valami az ősi hegyek keménységéből"* - írja Desnos Tihanyiról, és festészetének *"nem romló ifjúságára, konokságára és népi szellemére"* hívja fel a figyelmet. Úgy véli, hogy *"az alapvető különbségek ellenére, amelyek a két festőt egymástól elválasztják, Diego Riverával, a tömör és egyszerű mexikóival"* rokon az ő művészete.

Halotti búcsúztatóján Párizsban Károlyi Mihály nem tudta végig mondani gyászbeszédét, mert felzokogott, és vele zokogtak Tihanyi barátai. Itthon Csécsy Imre, Jászi Oszkár elvbarátja, volt titkára, volt galileista, polgári radikális, ízig-vérig demokrata, aki szálla volt mind a jobb, mind a baloldali diktatúrák szemében, lemondóan állapította meg Tihanyit búcsúztató cikkében 1939-ben: *"Agyhártyagyulladás a kellő időben jött. Belerévedve a tiszta fényekbe és a szabályos formákba, éppen jókor ment el az elsötétülő világból."*

Nálunk a világ minduntalan elsötétül azóta is. Károlyi Mihály és József Attila szobrát épp most száműzték a parlament előtti teréről, hogy Tisza Istvánt állítsák a helyükre.

Tihanyi is egyike azoknak, akiket 1919 után a mindmáig egymásra torlódó elsötétülések üttek el ebből az országból. A veszteségek azóta is egyre csak szaporodnak, és az ország mind mélyebbre süllyed az önsorsrontás kilátástalanságába.